

بررسی پانزده شخصیت برجسته‌ی رمان‌های معاصر فارسی

دکتر کاظم دامغان‌ثانی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سبزوار

www.ketab.ir

انتشارات یوبان

سرشناسه	:	دامغان ثانی، کاظم، ۱۳۴۴.
عنوان و نام پدیدآور	:	بررسی پانزده شخصیت برجسته‌ی رمان‌های معاصر فارسی/ کاظم دامغان‌ثانی
مشخصات نشر	:	بازار، یوبان ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	:	۲۶۶ صفحه، ۵/۱۴×۵/۲۱ س. م
شابک	:	۹۷۸-۶۰۱-۸۳۴۹-۸۳-۹
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص ۲۵۹-۳۶۴
موضوع	:	داستانهای فارسی- ایران- قرن ۱۴- تاریخ نقد
		Persian fiction -- Iran -- 14th century-- History and criticism
		شخصیت پردازی در ادبیات
		Characters and characteristics in literature
رده‌بندی کنگره	:	PIR۲۸۶۹
رده‌بندی دیویی	:	۸۵۳/۶۲۰۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۹۰۴۳۷۳۵

بررسی پانزده شخصیت برجسته‌ی رمان‌های معاصر فارسی

دکتر کاظم دامغانی‌نانی

چاپ: دانا

چاپ اول: ۱۴۰۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک ۹-۸۳-۸۳۴۹-۶۰۰-۹۷۸

انتشارات یوبان

تلفن و دورنگار: ۰۲۱-۸۸۳۰۳۶۷۸

همراه: ۰۹۱۵۵۷۱۸۲۷۷-۰۹۱۹۰۲۶۷۸۴۲

قیمت: ۱۳۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

پیش‌گفتار

فصل یکم: کلیات

درآمد

الف) تعریف شخصیت از دیدگاه روان‌شناسی

روش‌های بررسی شخصیت

ب) تعریف شخصیت از دیدگاه جامعه‌شناسی

ج) تعریف شخصیت از دیدگاه رمان و داستان

اهمیت و ضرورت شخصیت در رمان

اهمیت شخصیت فرعی در روایت داستان

انواع شخصیت

شخصیت اصلی

شخصیت ایستا

شخصیت پویا

شخصیت جامع و ساده

شخصیت شریر

شخصیت قالبی

شخصیت قراردادی

شخصیت مخالف

شخصیت مقابل

شخصیت نمادین

شخصیت نوعی

شخصیت هم‌راز

ضد قهرمان

قهرمان

فصل دوم: بوف کور

رمان بوف کور

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت برجسته‌ی رمان

فصل سوم: چشم‌هایش

رمان چشم‌هایش

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت برجسته‌ی رمان

فصل چهارم: مدیر مدرسه

رمان مدیر مدرسه

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت برجسته‌ی رمان

فصل پنجم: شوهر آهو خانم

رمان شوهر آهو خانم

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت برجسته‌ی رمان

فصل ششم: شازده احتجاب

رمان شازده احتجاب

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت برجسته‌ی رمان

فصل هفتم: دایی جان ناپلئون

رمان دایی جان ناپلئون

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت‌های برجسته‌ی رمان

اسدالله میرزا

دایی جان ناپلئون

پردازش شخصیت‌های برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت اسدالله میرزا

پردازش شخصیت دایی جان ناپلئون

فصل هشتم: همسایه‌ها

رمان همسایه‌ها

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت برجسته‌ی رمان

فصل نهم: کلیدر

رمان کلیدر

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت‌های برجسته‌ی رمان

زیور

خان عمو

بلقیس

پردازش شخصیت‌های برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت زیور

پردازش شخصیت خان عمو

پردازش شخصیت بلقیس

فصل دهم: جای خالی سلوچ

رمان جای خالی سلوچ

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت برجسته‌ی رمان

فصل یازدهم: مدار صفر درجه

رمان مدار صفر درجه

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت‌های برجسته‌ی رمان

نوذر

باران

پردازش شخصیت‌های برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت نوذر

پردازش شخصیت باران

فصل دوازدهم: درخت انجیر معابد

رمان درخت انجیر معابد

نویسنده

خلاصه‌ی داستان

زاویه‌ی دید

شخصیت‌های عمده‌ی رمان

شخصیت برجسته‌ی رمان

پردازش شخصیت برجسته‌ی رمان

منابع و مآخذ

پیش‌گفتار

اگر گفته شود، رمان بدون شخصیت و شخصیت‌پردازی، وجود خارجی ندارد و یا عامل شخصیت، مهم‌ترین و یا یکی از مهم‌ترین عناصر داستان و رمان است، شاید سخنی به گزاف نرانده باشیم. بی‌شک، بدون این عامل، کم‌تر داستان یا رمانی از عالم تخیل توفیق پیدا می‌کرد که به کلام درآید.

با وجود این که امروزه، پست‌مدرنیست‌ها، معتقدند: در رمان‌ها و داستان‌هایشان، دیگر شخصیت آن جایگاه اصلی و کانونی را که در رمان رئالیستی، فی‌المثل، داشته ندارد، ولی هم‌چنان نمی‌توانند یکسره این عنصر اساسی را به‌بوته‌ی فراموشی بسپارند. بیش‌تر نظریه‌پردازان و کسانی که در حیطه‌ی ادبیات داستانی، قلم می‌زنند، خواه نویسنده و خواه منتقد ادبی، به ویژه در عرصه‌ی رمان‌نویسی، تصوّر رمانی بدون شخصیت برایشان تقریباً غیرممکن و ناشدنی خواهد بود.

این سخن، بدان معنا نیست که دیگر عناصر داستان، حاکم‌شان، خُرد و ناچیز است؛ لیکن محوریت شخصیت، آن‌چنان پذیرفتنی و تردیدناپذیر است که تمامی عامل‌های دیگر برگرد آن می‌چرخند و با وجود این عنصر است که وجود آن‌ها، در ساختار داستان معنا پیدا می‌کند؛ همان‌گونه که جهان هستی، بدون انسان بی‌معناست، جهان داستان نیز بدون شخصیت مفهومی ندارد؛ رمان‌های معاصر فارسی نیز از این قاعده، مستثنا نیستند.

در این کتاب که عنوان: «بررسی پانزده شخصیت برجسته‌ی رمان‌های معاصر فارسی» را بر پیشانی خود دارد، سعی بر این شده است که شخصیت‌هایی که دارای ویژگی‌های خاص و ممتازی هستند و ضمناً نویسندگان در خلق و پرورش آن‌ها، قوه‌ی ابتکار و خلاقیت

خود را به کار بسته و موفق هم بوده، مورد بررسی قرار گیرند و تا جایی که ممکن است، چگونگی پردازش این شخصیت‌ها بازنموده شود. ضمن این که کوشش شده است، حتی خود مقوله‌ی شخصیت و شخصیت‌پردازی به شکلی موجز و مختصر ارائه گردد و از هرگونه اطاله‌ی کلامی پرهیز شود؛ تا چه قبول افتد و که در نظر آید.

این کتاب در دوازده فصل و یک مقدمه تدوین شده است. مقدمه به طرح بیان مسأله، اهمیت و ضرورت تحقیق، پیشینه‌ی تحقیق، فرضیه‌های تحقیق، روش تحقیق و اهداف تحقیق می‌پردازد. فصل یکم، به کلیاتی درباره‌ی شخصیت و شخصیت‌پردازی اختصاص دارد. فصل دوم تا دوازدهم، شخصیت‌های برجسته‌ی رمان‌های بوف کون، چشم‌هایش، مدیر مدرسه، شوهر آهو خانم، شازده احتجاب، دایی جان ناپلئون، همسایه‌ها، کلیدر، جای خالی سلوچ، مدار صفر درجه و درخت انجیر معابد به ترتیب سال نشر آن‌ها، شناسایی و مورد بررسی قرار می‌گیرند و در ضمن آن اطلاعات مختصری نسبت به نویسنده و داستان رمان داده شده که شاید خواننده و استادان گران قدر را ان شاء الله به کار آید. در پایان فصل دوازدهم نیز نتایج تحقیق و پاسخ به فرضیه‌ها و اهداف و ارائه‌ی پیشنهاد آمده است.

در پایان بر خود فرض می‌دانم به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» از استادان گران سنگ خود مراتب قدردانی و سپاس‌گزاری را ابزار دارم: استاد ارجمند، چهره‌ی همیشه ماندگار عرصه‌ی ادب، جناب آقای دکتر سید محمد علوی مقدم، جناب آقای دکتر علی عشقی سرده‌ی، استاد محترم راهنما و مشفق بنده، جناب آقای دکتر ابوالقاسم امیراحمدی، استاد محترم مشاور و همیشه یار و تمامی استادانی که در کلاس درس و یا هر جایگاهی دیگر، از ایشان آموخته‌ام.

بررسی شخصیت‌های برجسته و چگونگی پردازش آن‌ها، آن قدر مهم است که بدون آن، فهم و درک درستی از رمان نخواهیم داشت. شناسایی شخصیت‌های برجسته،

می‌تواند ما را به عنوان خواننده یا ناقد ادبی به ژرفای اثر رهنمون سازد و درک درست‌تری از کلیت ماجرا را برای ما فراهم می‌کند.

برای انجام این تحقیق، رمان‌های مطرح و شاخص معاصر مرور شده است و تمام آن‌هایی که از حیث شخصیت و شخصیت‌پردازی دارای نکته یا نکاتی بوده‌اند، فهرست گردیده و شخصیت‌های این رمان‌ها، مورد سنجش قرار گرفته و در گزینش نهایی یازده رمان شاخص که دارای پانزده شخصیت برجسته باشند، برگزیده شده‌اند. این یازده رمان و شخصیت‌های برجسته‌ی آن‌ها به ترتیب زمانی عبارتند از: ۱. بوف کور هدایت (راوی رمان)، ۲. چشم‌هایش صادق چوبک (استاد ماکان)، ۳. مدیر مدرسه آل‌احمد (راوی رمان)، ۴. شوهر آهوخانم علی‌محمد افغانی (آهو)، ۵. شازده احتجاب هوشنگ گلشیری (خسرو)، ۶. دایی جان ناپلئون ایرج پزشک‌زاد (اسدالله میرزا و دایی جان)، ۷. همسایه‌های احمد محمود (خالد)، ۸. کلیدر محمود دولت‌آبادی (زیور، خان عمو و بلقیس)، ۹. جای خالی سلوچ محمود دولت‌آبادی (سلوچ)، ۱۰. مدار صفر درجه احمد محمود (نودر و باران)، ۱۱. درخت انجیر معابد احمد محمود (فرامرز آذریاد).